

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

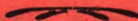
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lidt om
„de Vissenbjerg Røvere“
og
„de Tommerup Kjæltringe“

Af F. Hjort,
Baagegaard, Tommerup.

C. Albertsens Bogtrykkeri, Otterup
1928

„De Vissenbjerg Røvere“ og „de Tommerup Kjæltringer“.

Af Fr. Hjort,
Baagegaard pr. Tommerup.

Dette er nogle lidet pyntelige Kendingsnavne, at faa hæftet paa en stor Befolkningsdel, og den er saa meget mere graverende, som den er gammel og husket — og det gør ikke Sagen blidere, at den ganske sikkert var sand og meget betegnende, da Navnet blev givet.

Disse saa bekendte Kendingsnavne har vi nu en Gang som Betegnelse for de to store Sognes talrige Befolkning, som i alt udgør ca. 6000 Sjæle. Det vilde have sin Interesse at vide, hvad der har begrundet denne kedelige Paahæftning, hvem der har givet Navnene og naar det er sket.

Dette er imidlertid Spørgsmaal, som ikke er saadan ligetil at besvare; thi der staar ikke noget opnoteret der om i nogen Protokol, hverken fra gejstlig eller verdslig Ret. Det eneste, der kan lede en paa Sporet, er de gamle Sagn i Forening med de stedlige topografiske Forhold.

Et synes at være sikkert, at begge disse „Øgenavne“ er meget gamle og derfor har vunden en mægtig og indgroet „Hævd“.

Endvidere ved vi, at Sagnet om disse „Røveri- og Kæltringehistorier“ allerede forekommer i Beretninger fra den katolske Tid, idet Klostre, Nonner og Munke er gaaet ind i Sagnene, og findes da ikke alene spredt over hele Danmark, men ogsaa nævnes i norske og tyske Sagn.

Man vil sikkert derfor komme Oprindelsen til disse kedelige Betegnelser nærmest, naar vi med „en til Visshed grænsende Sandsynlighed“ antager, at de stammer helt tilbage fra Oldtiden, eller dog helt tilbage fra den aller første Bebyggelse af disse tætte Skovegne.

Her omkring Vissenbjerg, som Centrum, laa oprindeligt en mægtig stor og tæt Skov, der strakte sig fra Egnene i Nord mellem Brænderup og Bogense lige til Køng og Verninge i Syd. Og i Bredden naaede den store Skov lige fra Odense til Gelsted. Denne gamle Urskov var saa meget mere vild og ufremkommelig, som der næsten overalt var Afvekslinger af store Bakker mellem dybe Moser og Sumpe, der gav hele Terrænet et meget vildt, vanskeligt og ufremkommeligt Udseende. Derfor var det ret naturligt, at dette store Gebet meget sent blev taget i Brug af Mennesker til Beboelse; dels var der intet at leve af uden Træerne i Skoven, og de var intet værd, tværtimod, de var i Vejen, for at Jorden kunde benyttes til Dyrkning, og man kunde vanskeligt og kun med stor Møje og Besvær faa dem ryddet bort, da man ikke havde ordentlige Redskaber dertil. Derfor gik det trægt med at tage denne Jord i Besiddelse, og af Stednavnene, der hører til de aller yngste i vort Land, kan man vide, at disse

Egne er bleven meget sent opdyrket og beboet. En medvirkende Grund hertil er ogsaa den Utryghed og Fare, som der har været forbunden med at slaa sit Bo op her i dette Vildnis, at her var fuldt op af „Røvere og Kæltringer“, der nødigt saa at ordentlige Folk paa ærlig Vis slog sig ned her, og derved ødelagde „Idyllen“ og „Skjulestedet“ for Storskovens egentlige Herrer.

At der virkelig var „Røvere og Kæltringer“ her, hører vi om flere Steder, bl. a. i de gamle „Gildeskraer“, hvor vi faar at vide, at Landets Regering selv hjalp til med at befolke de store Skove med „Skovrøvere“, ligesom de fremmede „Sørøveriet“, der begge Dele vel nok fik et stort Kontingent af „Udskudder“ blandt Befolkningen. Man ved, at naar en Gildesbroder havde begaaet et Drab, eller forset sig paa anden grov Maade, da sørgede Gildesbrødrene for at skaffe ham af Vejen, for at han kunde undgaa Straf, og medgav ham paa Flugten enten en Baad til sin Fart ad Søvejen, om dette var ham mest bekvemt, eller ogsaa en Hest til sit Ridt til de store Skove, hvor han sammen med andre af lignende Slags var godt gemt.

I de gamle Beretninger hedder det, at „Vissenbjerg-Røverne“ stadig fik rigelig Kontingent af Forbrydere fra alle Egne af Danmark, ja endog fra Udlandet, ligesom Marrodører og Desertører i Krigstiderne ofte søgte Tilhold hos Røverbanderne i Vissenbjerg. I St. Knuds Gildeskraa omtales saavel Sø- som Skovrøvere, og paa Kong Niels's Tid klages der over Røvere og Stimænd, som foruroliger Landets Indre. Derfor intet Under, at der med Henblik herpaa er bleven sagt, at Vissenbjerg er det mest berygtede Sogn i Danmark. Ligeledes har man ogsaa med Hen-

blik paa disse Egne ironiseret over, at „Fyn vel er Danmarks Hjerte, men at Danmark dog undertiden gjorde en Røverkule af sit Hjerte.“

Paa mange Maader var dette berygtede „Kæltringe og Røveruvæsen“ netop paa dette Sted meget uheldigt, og da navnlig fordi hele Landets Hovedtrafik uundgaelig skulde igennem denne store og farlige „Røverskov“, hvad enten man kom fra Øst eller Vest. Naar man kom fra Øst, Sjælland og Skaane, og var naaet ad Hovedvejen til Næsbyhoved, saa maatte man der tage Bestemmelse om, hvor vidt man vilde tage over Odense, Bellinge, Verninge, Køng og til Assens. Her gik Vejen igennem gammelt Kulturland, der var tæt befolket, men langs den store Skov, som strakte sig lige op til Landevejens nordre Side næsten hele Vejen, kun afbrudt af et smalt, aabent og bebygget Land midt i Baag Herred. Dersom man befarede Vejen om Natten, var man temmelig sikker paa at blive overfaldet af „de Tommerup Kæltringer“, der i store og velorganiserede Skarer gjorde de rejsende utrygge. Men skulde disse til Sønderjylland og Udlandet, var denne Vej baade den korteste og tillige den mindst farlige, idet hele Strækningen dog gik gennem beboede Egne. Skulde den rejsende derimod ad Nørrejylland til, valgte han oftere den kortere Vej fra Næsbyhoved over Broby, Vigerslev, Veflinge og til Middelfart eller Strib. Dette var en lang Omvej, men derved opnaede den rejsende at holde sig i beboede Egne lige til Gamby, hvorfra han var nødt til at tage gennem „Røverskoven“ et lille Stykke ved det nuværende Skovsgaarde og Harrendrup, hvorefter han atter var ude i tætbefolkede Egne i Vends Herred.

Længere ned i Tiden blev mere og mere af den store Skov ryddet til Agerland og som saadan taget i Brug; ja endog selve Kongen hjalp til med dette store Arbejde og byggede sig et Slot, *Ruggård*, her midt i den fæle Røverrede. Og da dette var sket anlagde man en helt ny Landevej direkte fra Odense til Ruggård, som bærer Navnet derefter, nemlig *Ruggårdsvejen*, der kom til at fortsætte over Indslev, blev saaledes betydelig kortere for de Rejsende. Men længere frem i Tiden forsøgte man at bane sig Vej efter den lige Linie midt igennem Røverreden „Vissenbjerg“. Denne Vej er dog muligvis først drejet af fra Ruggårdsvej i Nærheden af „*Himmelstruphus*“, hvor Kongen ogsaa havde bygget sig et Slot, sagtens med det Maal for Øje, at støtte ærlige Rejsende paa deres Vej igennem de farlige Egne. Endelig har man saa dristet sig til at bygge den lige Vej fra Odense over Vissenbjerg, og rimeligvis har Kongen samtidig anlagt et nyt Støttepunkt i Slottet „Kobjerg“, der omtales i Valdemar Sejers Jordebog, som liggende i Vissenbjerg, og har antagelig ligget lige øst for Vissenbjerg Kirke, enten ved „Kobjerggaarden“ eller ved Koelbjerg, hvor der ogsaa er en Gaard af dette Navn, som ellers er ukendt andre Steder paa Fyn.

Et Vidnesbyrd om, at hverken Kongen eller Folket var ukendt med Vejen over Vissenbjerg allerede i Aaret 1086 er jo netop, at Kong Knud den Hellige tog ad denne, den korteste Vej, da han blev forfulgt af Vendelboerne, som menes at være taget over Ruggård ad den gl. Kongevej. Dette har næppe været første Gang, at Kongen har passeret denne Vej, siden han netop ventede ved St. Knuds Sten til Bønderne fra Odenseegnen kom hertil for at føre

Kongen videre; der er en Mulighed for, at det alt var bleven Praksis allerede i 1086 at skifte Heste her paa denne Grænse mellem Odense og Vends Herreder.

Man vil af disse Kendsgerninger forstaa, at man noget før den her sidst angivne Tid er gaaet i Gang med paa eftertrykkelig Maade fra Autoriteternes Side, at komme det meget frygtede Røverbæsen til Livs, og en fredelig Bebyggelse af de mægtige Strækninger kunde nu mere rolig tage Fart. Der er imidlertid næppe Tvivl om, at de første Indbyggere har været „de Tommerup Kæltringer“ og „de Vissenbjerg Røvere“. Ligeledes tør man vist nok gaa ud fra, at netop disse har været de første, som vel af „Nød og Trang“, efterhanden som det blev mere og mere vanskeligt ved „Røveri og Keltringestreger“ at skaffe sig det nødvendige til det daglige Liv, — til at rydde op i de store Skove og begynde en Kultivering af Jorden paa lignende Maade, som de havde set Skovens Naboer gjorde. Men paa den anden Side kan der heller ikke være Tvivl om, at der er sket en Indvandring af en helt fremmed Befolkning omkring ved Aar 900 à 1000. En Antagelse, som ogsaa har Medhold i gamle Overleveringer paa Egnen, der vil vide, at de første Nybyggere til Skovegnen kom fra Lillebælt sejlene op gennem Brænde Aa og slog sig ned for bestandig i Vissenbjerg omliggende Egne.

At dette Sogn har en historisk Baggrund synes der her at være Beviser for, navnlig i de mange ensartede Stednavne, som har Endelsen „bølle“, af hvilke der alene i Vissenbjerg Sogn er syv, nemlig Damsbølle (der dog mulig er af nyere Dato), Magtenbølle, Skallebølle, Assenbølle, Græhebølle (nu Grøftebjerg), Gadsbølle og Ande-

bølle. Endelig findes ogsaa i de nordvestlige Sogne, nærmest Nabo til Vissenbjerg, lignende Navne, nemlig i Rørup Sogn, Hækkebølle, i Fjeldsted Sogn, Kaaberbølle (Billesbølle er nyt), og i Haarslev sydlige Del, Labølle og Farsbølle, altsaa i en Klump 10 a 11 Stednavne med Endelsen „bølle“, hvilket er enestaaende i Danmark, og kan næppe forklares paa anden Maade end derhen, at de nye Indbyggere er kommen fra et Sted, en Egn — maa-ske England — hvor man var vant til at benytte den Slags Navne.

Stednavne-Endelsen „bølle“ kommer af den gamle Benævnelse „Boel“ (Bolig, Bopæl), der oprindeligt betegnede et saa stort Areal af Jord, som en fri Bonde med Familie kunde have sit Underhold af. Et saadant beboet Boel bærer oftest den første Besidders Navn i den første Stavelse af Navnet, henholdsvis: Dan, Mechtild, Skalme, Asser, Grethe, Gad, Amunde, Helge eller Hedda, Kolle eller Kul, Lage eller Laale og Lader. Efterhaanden som Familien er blevet forøget, har man delt Jorderne, og der er opstaaet en By hvert Sted, og disse har beholdt de gamle Navne efter den første Grundlægger af „Bolet“.

Den Indvandring og Bosætning, som saaledes er foregaaet gennem Brænde Aa, antagelig mellem Aar 900—1000, er selvfølgelig sket paa een Gang. Nødvendigheden bød aabenbart, at de maatte være mange, om Bosættelsen skulde lykkes; thi Røverbanderne og Keltringefamilierne var trængte ind til Hjertet i Vissenbjerg fra alle Sider, idet man fra alle de gamle Kulturcentre i Nabosognene til den store Skov, arbejdede paa at rydde væk af Skoven hver i sin Nærhed for at skaffe fornøden Jordareal til den voksende Befolkning, der nu i aftagende Grad kunde

finde lønnede Beskæftigelser paa Vikingetogterne, og derfor søgte Føden ved Dyrkning af Jorden. Den nye indvandrede bølge-Befolkning har derfor været meget ilde set af de gamle Røverfamilier, der saa sin Eksistens truet og sine Enemærker i Skoven bestridt af de Fremmede. De nye bølge-Folk har ikke alene været mange i Tal, men de har ogsaa været modige, idet de turde tage den frygtelige Kamp op mod Landets Skræk, Røverne, og de har endvidere været nøjsomme, arbejdssomme og trofaste i deres svære Arbejde med at oprykke og opbryde denne yderst magre, bakkede og delvis sure Jord.

At denne Kulturkamp og Brødnid mellem de gamle Røverfamilier og det nye „Bøllefolk“ ikke er gaaet af uden Rivninger turde være givet, men antagelig er man dog nok, som Tiden er gaaet, falden „noget i Traad“ med hinanden. En Bekræftelse herpaa er et yngre Sagn, der vil vide, at man i Vissenbjerg Sogn har opfundet „Adels-tanken“, idet man, da Røverierne sang paa sit sidste Vers, blev nødt til at dække sig bag hinandens Ryg, om man skulde klare sig for Landets Øvrighed. Man besluttede derfor at danne et Slags Andelsselskab til Udnyttelse af de rejsendes Udplynding. Man skiftedes til at tage aktiv Del i at antaste, røve og udplyndre de vejfarende, ligesom man hjalp hinanden med at udslutte Sporene efter endt Gerning, og man dækkede hinanden overfor Øvrigheden. Det sidste var en forholdsvis let Sag, idet den lokale Øvrighed — Underinstansen var Birkefogden for Vissenbjerg Birk, der gennem flere hundrede Aar altid var en af Bønderne selv, altsaa en af deres egne. Om det staar i Forbindelse hermed, at der ikke er opbevaret en eneste Retsprotokol fra Vissenbjerg Birk, tør jeg ikke sige.

Man vil forstaa, at Oprindelsen til de ommeldte Kæltringe- og Røverbetegnelse ligger meget langt tilbage i Tiden, ja, efter alle Solemærker stammer de fra Vikingetiden, da den erfarne Rejsende kom fra Øst til Odense og der beraadede sig med sig selv og Kendinge, om hvorvidt det var klogest at tage over Asnæs, som det den Gang hed, eller over Strib. Tog han den første Vej, var han klar over at komme i Kamp med „de Tommerup Kæltringer“, og valgte han den sidstnævnte Rute, fik han at gøre med „de Vissenbjerg Røvere“. Det var vanskeligt at tage Bestemmelse.

Mærkeligt er det at erfare, at ligesom Røverne og Kjeltringerne har forstaaet at skaffe alle Beviserne for deres Brøde til Side, saaledes at det blev umuligt for Øvrigheden at konstatere nogen Skyld; saaledes har alle disse Ufredsmænd ogsaa forstaaet at dække sig for Historikernes Efterforskninger. Skønt ingen er i Tvivl om, at Røverne har levet og virket, ja, endog meget grundig og føleligt, saa er det dog næsten umuligt for Efterforskeren at fremvise haandgribelige Fakta, og dette er vel da det, som maa forbavse mest.

Fra ældgammel Tid har det været god Skik i Danmark for den, der vilde skjule noget, saaledes at det virkeligt var gemt, da at benytte Jorden som Gemmested, saa var man som Regel sikker paa, at det gemte ikke kom for Dagens Lys i nogen nær Fremtid, og i alle Tilfælde ikke før Vedkommendes Død. Men som Regel findes det dog en Gang, og forbavsende er det at tænke paa alt det, som er gravet frem af Jorden af Minder om vore Forfædre helt tilbage til Oldtiden. Saa meget forunderligere er det, at man aldrig har fundet det ringeste Vidnesbyrd

i Jorden eller ovenfor denne om „de Vissenbjerg Røvere og de Tommerup Kæltringer“. Ikke en Gang saa meget som en Begravelse, hverken fra ældre eller nyere Tid. Dette maa man undres mest over; thi vi ved jo, at hvor der har levet Mennesker, er de ogsaa døde og begravede. Men, nej, her er ingen døde, ikke i hele den mægtige, store Skov, hvis Udstrækning vi foran har beskrevet, er der fundet en eneste Grav, som kan fortælle os noget om disse Mennesker, dels ved deres Beliggenhed, ved deres Form, Begravelsesmaade og Gravgoods. Der findes imidlertid aldeles ingen Grave. Den eneste Forklaring herpaa maa være den, at man alt paa den Tid, da der begyndte at træffes Røvere i den store Skov, har nedlagt Ligene af de døde paa et fælles Sted for hele Skoven, og dette har nok været i Hjertet af Skoven, nemlig der, hvor Vissenbjerg Kirke nu ligger, og der, paa dette Sted, har man saa, da Røverne begyndte at føle Trang til Gude- dyrkelse, oprejst det første „Gudehov“, Huset eller Stedet, hvor man tilbad de hedenske Guder, og endelig ved Kristendommens Indførelse ved man, at Kirkerne blev rejst paa det gamle Gudehavs Plads. Her paa denne Plads omkring Kirkerne, er Jord og Grave jo endeventt saa mange Gange gennem de Hundreder, ja Tusinder af Aar, at det nu er fuldkomment umuligt at finde den mindste Rest af de dér først begravede.

I denne Forbindelse kan vi dog ikke undlade at fremføre det ret uforklarlige Faktum, at der indenfor „Storskoven“s Enemærker flere Steder er fundet Minder af Kulturfolk. Saaledes er der blandt andre Steder fundet en Slags Værkstedspads med en Mængde Stenredskaber og Vaaben fra Stenalderen i Næverkjær i den vestlige

Del af Vissenbjerg Sogn. Ligeledes er der i den østlige Del af samme Sogn i Padesø Mose funden en Del Sager fra Bronzealdertiden, ligesom der overalt i den „store Skov“ er fundet spredtliggende Redskaber og Vaaben, stammende fra Oldtiden. Dette vil dog ikke sige, at Kulturfolket har levet her; thi saa vilde man ogsaa have fundet deres Grave, idet man den Gang begravede de døde lige udenfor Bopælen. Derimod maa man opfatte disse Fund fra Oldtiden som Tegn paa, at Kulturfolket, der var Naboer til Storskoven, har gjort større eller mindre Strejftog ind i Skoven paa Jagt og Fiskeri, og maaske ogsaa undertiden i Kamp mod Røverne og Kæltringerne, og derved har tabt eller efterladt Vaaben og Redskaber, som først nu kommer frem for Dagens Lys ved Bearbejdning af Jorden. Paa lignende Maade maa det forklares om en ganske enkelt Grav, som den Stenaldergrav, der findes i Ernebjerg Skov i Ubberud Sogn, hvor der ligger en Høvding begravet i en stensat Grav med Overligger. Af en eller anden Grund har man ikke kunnet føre den døde Høvding med til hans Hjem, muligvis har en lille Skare været nødt til at opholde sig her i længere Tid, og derfor set sig nødsaget til at begrave deres døde Herre her i den store, øde Skov, fjernt fra de civiliserede Hjem.

Paa helt anden Maade maa man se paa den ca. 1500 Aar gamle Begravelsesplads, som for 2 Aar siden blev funden i Tommerup Sogn, lige ved den gamle Vej mellem Brylle og Tommerup Byer og lige inden for Sogneskættet paa Maler Trauns Jord, der tidligere hørte til Præstegaarden. Her paa dette Sted og dets nærmeste Omegn finder man et lille, tyndt Muldrag i Jordens Overflade, et tydeligt Tegn paa, at Jorden har været dyrket og væ-

ret under Kultur i længere Tid, til Forskel fra hele den øvrige Del af Sognet, der har meget bare Jorder, og hvor man højst kan tale om, at Plovfuren er muldblandet. Naar man nu her paa dette høje Sted med en prægtig Udsigt mod Brylle, Borreby og Veringe og hele den store Odense-Aadal, finder en Begravelsesplads fra den romerske Jernalder omkring Aar 400 e. Kr., saa vil denne kunne fortælle os, at her paa dette Sted har Tommerup Sogns ældste Beboere gjort sit første Indhug i den store Skov. De er kommen fra Brylle, som Moderbyen, den ældre Kulturplads, som har været beboet i adskillige Hundrede Aar forud. Først da her blev for trangt, saa de unge, som ikke vilde med paa Folkevandring eller Vikingetogter, sig nødsagede til at rydde op i Skoven og dyrke den bare, karige Jord. Af de mange Urner med Aske og halvbrændte Ben i, som er fundne her, kan man vide, at Familien og deres Husfolk boede her i mange Aar og har vel haft et lille Gudehov der paa Stedet. Først da blev Beboerne saa stærke i Tal, at man fik ryddet Skoven bort, helt hen til den nuværende Kirkeplads, saa er man flyttet der til med saavel Gudehov som Beboelserne, for at være nærmere ved de store Arealer af Storskoven, hvilke Beboerne efterhaanden lagde Beslag paa som deres, og henregnede som hørende til den Befolkning, der havde taget Navn efter sin første Beboer „Tune“ og kaldt „Tummetorp“, der alle søgte til samme Gudehov — Kirke. — Denne 1500 Aar gamle Begravelsesplads fortæller os altsaa nu, efter at vi hidtil har levet i Uvidenhed derom, at der i disse mange Aar har boet Mennesker her i Sognet, og at det antagelig er lige saa længe siden, at Navnet Tummetorp opstod.

Det ligger nær at formode, at Kendingsnavnet „de Tommerup Kæltringer“ har en tilnærmelsesvis ligesaa høj Alder, om end man vel tør antage, at der er forudgaaet en Del Aars Praksis forinden man er bleven saa overbevist i sin Sag, at man fandt sig foranlediget til at advare Godtfolk, ved at betegne Tommerup Beboere med et saa graverende Navn.

Hvor forunderligt langsomt og trægt det paa disse Egne er gaaet med Bebyggelsen, faar man et tydeligt Indblik i ved at se paa Videnskabernes Selskabs Kort af 1870 over de her omtalte Egne. Der ser man, at der kun er en eneste ordentlig Vej i Tommerup Sogn, og den gaar fra Brylle til Tommerup Kirke. Herfra udgaar saa to Markveje, nemlig en forbi Mosegaarden til Maene, og en anden forbi Knarreborg til Skovene. Det var alt det Vejvæsen, som fandtes her i Sognet paa den Tid, da Opmaalinger til Videnskabernes Selskabs Kort foretoges, altsaa vel nok i Aarene lidt før 1780. Nutidens Mennesker, der er Vidne til den store Jernbane-, Bil- og Vogntrafik, har vanskeligt ved at forstaa, at det kun er ca. 150 Aar siden, at Vejvæsenet var saa tarveligt. Nu er der anderledes Fart i det hele.

Forinden jeg slutter disse Notitser skal jeg gengive en Fortælling om et af de sidste Røverier, der blev foretaget i Vissenbjerg. Den fremtræder ikke som Sagn, dertil er den ikke rigtig gammel nok, men som en „Slægtsoverlevering“ fra Aarene omkring 1760. Fortællingen skildrer ganske sikkert en virkelig forefalden Begivenhed, saa meget mere som den lever i flere Grene af den samme Slægt. Jeg har den fra nys afdøde Gaardejer H. J. Dinesen, R. af Dbg., i Kjøng, som i over 30 Aar var Formand for

den fynske Bondestands Landboforening. — Omkring Enevoldsregeringens Indførelse i 1660 sad der paa Gaarden Matr. Nr. 3 i Andebølle, der nu ejes af Gmd. Peder Jørgensen, en Selvejerbonde ved Navn Niels Frandsen. Han købte Gaarden 1653 af hans 2 Brødre Hans og Peder Frandsen, endvidere nævnes en 4de Broder Oluf Frandsen, som ogsaa boede i Andebølle. Disse 4 Brødre var Sønner af Fæstebonden Frands Nielsen i Skalbberg. Jeg formoder, at Sønnen har giftet sig ind i Gaarden i Andebølle. Niels Frandsen maa være død omkring 1672, da Konen, Kåren Madsdatter (en Datter af Mads Jørgensen i Skovmøllen), giftede sig 2den Gang med en Mand ved Navn Dines Ibsen. Dette var en Mand om hvilken det siges, at han holdt haardt paa sin Ret som Selvejer, og han siger en Gang i Retten overfor Herlighedsejeren, Landsdommer Jens Lassen, at han vil forsvare „sine Selvejerrettigheder for Lands Lov og Ret!“ Han dør imidlertid 1719, og Stedsønnen Hans Nielsen faar Gaarden. I denne Ejers Tid grasserede der en stor Proces for Retterne mellem Kongen og 36 Selvejerbønder i Vissenbjerg angaaende Selvejerretten til deres Gaarde, som blev bestridt af Regeringen. Sagen begyndte allerede 1628 og var paa sit højeste 1745—47, men blussede atter op 1763—69, saaledes at Sagen i Virkeligheden varede i 140 Aar. Alene fra de 2 Aar 1745 er bevaret 4 store Folianter paa tilsammen over 8000 Sider, foruden alle de mange løse Skrivelser. Der er Materiale til Studier i den Materie! Ja, der ligger Ejernavne paa flere af Gaardene, som fører helt tilbage til Kong Olufs og Dronning Margrethes Tid, og kan saaledes danne Grundlag, endog beediget ved Tingsvidner, for en Mængde ældgamle Slægtsregistre. Disse

Protokoller og Pakker burde aldrig have Fred, der skulde altid sidde en eller flere Efterkommere af de gode Visenbjerg-Selvejere og drage Notitser ud deraf om deres Forfædre. Det Arbejde var ikke spildt! Man maa højlig undres over, at der i vore Dage er saa lidt Forstaaelse af og saa lidt Interesse for Slægtshistorie, især blandt Landmænd, som dog i Almindelighed har baade Forstaaelse af og Interesse for deres Husdyrs Afstamning, og af Erfaring ved, hvilken umaadelig Betydning en god Afstamning har for vore Brugsdyrs Værdi og Ydeevne. Man burde af denne Viden kunne slutte sig til, hvilken Betydning vore Forfædre og Mødre har haft for den nulevende Slægt. Men hvorfor vil man da ikke vide noget derom? da Arbejdet her er saa lille og Materialet lagt saa let til rette, at enhver med almindelig gode Skolekundskaber kan forstaa og i kort Tid læse sig til Slægtens Forhold og Stilling gennem Tiderne.

I Skifteforhandlingerne efter Hans Nielsen i Andebølle, ved hans Død 1753, fortælles der, at han i mange Aar har været svagelig, hvorfor hans ældste Søn Dines Hansen havde hjulpet ham i Bedriften i den Tid. Dines var da 40 Aar og overtog Gaarden efter Faderen.

Denne Dines Hansen har aabenbart været en meget betydelig Bonde. Vi ser nemlig under den langtrukne Proces, som de 36 Bønder førte med Regeringen, at da det kneb aller haardest, henvender Bønderne sig til Dines Hansen og Niels Christensen i Skalbjergh, og sender disse 2 Mænd til København for ved deres personlige Indvirkning at omstemme Rentekammeret. Gang' paa Gang maa disse Mænd af Sted til Hovedstaden, medens der i Mellemtiden skrives en Mængde Indlæg i Sagen, der alle er

skrevne med Dines Hansens Haand. Man hører jævnlig om hvorledes Forhandlingerne mellem Bønderne foregaar i „Kirkehuset“, den nuværende Kro, hvor lignende Forhandlinger foregaar mellem Bønderne den Dag i Dag.

Resultatet blev at de 36 Selvejere fik eftergivet $\frac{1}{4}$ af Købesummerne ved Ryttergodsets Salg 1764, der for Dines Hansens Vedkommende udgjorde 1,327 Rdl., af hvilke han laante de 320 Rdl. af en Skomager i Odense. Alt dette har selvfølgelig været kendt baade af Slægt og Naboer, og en Dag, da Dines Hansen rider til Odense for at afhente disse Penge hos Skomageren, og det havde taget længere Tid end beregnet, saa kom han først sent paa Vej hjemad fra Odense.

En rystende Begivenhed tildrog sig paa denne sene Ridetur for Dines Hansen, som er bevaret i Slægten til denne Dag, og lyder saaledes:

Vissenbjerg Skove var den Gang tætte og mørke og strakte sig langt ind imod Odense. Da Dines Hansen med de laante Penge i Lommen kom ridende et godt Stykke inde i Vissenbjerg Skov, blev han overfaldet af nogle formummede Personer, af hvilke en holdt Hesten an i Mile og Manke, og afkrævede ham hans Penge. Dines Hansen brugte, efter Tidens Skik, en Ridepisk med en Blyklump i den øverste Ende, han vendte nu resolut sin Ridepisk og bibragte Røveren et saa kraftigt Slag over Armen, der holdt i Hestens Manke, at han slap sit Tag, og Haanden faldt død ned. I det samme vendte Dines Hansen straks sin Hest og red i hurtig Gangart et Stykke tilbage ad Odense til, idet han paa Grund af Overfaldet ikke turde ride hjemad.

Da han i Nærheden havde en Fætter, som havde en Gaard nær Landevejen, red han derind for at blive Nat-ten over. Det var meget mørkt, og da han kom til Gaar-den kom der straks Folk ud, og blandt dem Konen i Gaarden, der godt kendte Dines Hansen; han spurgte om Fætteren, der tilfældigvis ikke var hjemme; men Konen beordrede Hesten sat paa Stalden, da hun ventede sin Mand hjem ret snart. Dines Hansen omtalte ikke at han havde været Genstand for Overfald; men blandt det for-samlede Tyende var der en stor Dreng, der holdt en Lygte, og ved dens Skin opdagede han, at der i Hestens Manke, tæt ved Sadelknappen, hang en af Datidens store Handsker, og ved Udbruddet: „Hvad er det? her sidder jo vor Far's Stridshandske“, studsede alle, og ikke mindst Dines Hansen; men klar og hurtig i Tankerne, som han var, siger han til Konen: „Nej, nu lysner det saa meget i Vejret, at jeg tror, jeg hellere vil fortsætte Rejsen hjem, og jeg ved, der er en, som venter mig der! — Hils min Fætter!“ Og dermed forlod Dines Hansen Gaarden, da han straks var klar over, at Røverhøvdingen var hans egen Fætter, og han fandt det derfor ikke sikkert at over-natte i hans Hjem.

Desværre er Kirkebøgerne i Vissenbjerg, som før omtalt, brændte sammen med Præstegaardene, saaledes at man ad den Vej kun kan komme tilbage til 1766. Imid-lertid vides det, at Dines Hansen overdrog Gaarden i Andebølle 1776 til Sønnen, Hans Dinesen, der atter i 1787 overdrog Gaarden til Broderen, Lars Dinesen, i hvis Slægt Gaarden stadig er gaaet i Arv. Iøvrigt lever der rundt om paa Fyn en talrig Efterslægt af denne Familie, der næsten alle nyder endog mere end almindelig Agtelse

og Anseelse, og Mindet om deres fremragende Forfader, der blev overfaldet i Røverskoven, er levende overalt i Slægten og fortælles med megen Interesse. Foruden den for faa Aar siden afdøde Sognefoged L. Chr. Dinesen i Bred, skal blot nævnes af nulevende Desendenter: Gmd. Peder Jørgensens Hustru i Andebølle, Politiassistent Dinesen i Allested, Konsulent Dinesen i Haarby og Gdr. Chr. Christensen, Tommerup Møllegaard.

For 3 Aar siden blev der ved Landevejen lige Øst for Vissenbjerg Kirke rejst en meget stor og sjælden smuk Mindesten for den af Røverne overfaldne Dines Hansen og hans Kollega, Gaardejer Niels Christensen i Skalbberg, i taknemlig Ihukommelse for deres udmærkede Arbejde for Selvejerbøndernes Rettigheder.

Mindestenen blev funden paa Koelbjerg Mark og Bekostningen og Arbejdet ved Rejsningen blev afholdt af Sognets Beboere.

Her i den mægtige store Røverskov, som vi nu har beskæftiget os med, er der ned gennem Tiderne sket store Forandringer, paa enkelte Omraader endog af den mærkeligste Art.

Paa Grund af de stedlige topografiske Forhold og foranlediget af den meget sene Kultivering og Bebyggelse af denne Skovegn, fik de allerfleste af Nybyggerne langt til alle Kirkerne. Selve Vissenbjerg Sogn blev det største, og her har de ydre Kredse af Beboerne op til en Mil til Kirken, og det samme er Tilfældet med dette Sogns 10 a 13 Nabosogne, idet deres Kirker alle ligger i den modsatte Ende af Sagnet. Dette, for mange, saa uheldige Forhold har ført med sig, at der i de sidste ca. 50 Aar er bleven bygget en Kreds paa 5 nye Kirker uden om Vis-

senbjerg Sogn, men ret nær dets Grænse. Efterhaanden som de mange Enestegaarde i disse Sogne blev udparcellerede, for fleres vedkommende endog efter en saadan Maalestok, at der opstod ret betydelige Byer, som paa Aarupgaard (Aarup Stationsby) og Baagegaard (Tommerup Stationsby), blev der mange Mennesker, som fik meget langt til Kirke.

Først, nemlig 1870 blev Langesø Skovkapel opført af Ejeren af Langesø, for den sydlige Del af Vigerslev Sogns Beboere, betjent af Præsten i Vigerslev. I 1881 blev Paddesø Kirke bygget og indviet 20. Juni 1881, hvortil blev henlagt de nærmeste Strækninger af Haarslev, Veflinge, Vissenbjerg, Rørup og Fjelsted Sogne. Denne lille Kirke betjenes skiftevis af Præsterne i de 3 først nævnte Sogne. Ravnebjerg Kirke blev opført 1902, indviet 21. December, og dertil henvist Sanderum Sogns Beboere, som en Annex til Sanderum. Aarup Kirke er bygget 1903, indviet 8. November, til Brug for den nordlige Del af Skydebjerg Sogn, og som Annex til dette Sogn. Endelig i Aarene 1906—07 blev Broholm Kirke opført i den nordlige Del af Brylle Sogn, indviet den 2. Juni 1907, til Brug for nærmeste Beboere af Brylle, Tommerup, Vissenbjerg og Ubberud Sogn, som Annex til Tommerup, og betjent alene af dette Sogns Præst.

En saadan mærkelig Forandring findes der her i den store og saa frygtede Røverskov og Keltringeegn, at være sket i den nyeste Tid. En saa hurtig opstaaen af 5 nye Kirker paa et saa begrænset landligt Omraade er dog vist ret enestaaende i Danmark.

Hvor er det almindeligt endnu i vore Dage blandt den store, jævne Befolkning i et ubehersket Øjeblik at give „Øgenavne“, baade til enkelte Personer, Gaarde, Huse og Byer, uden at tænke paa, hvor meget ondt de paa den Maade slænger over de paagældende, der maaske tillige med deres Efterslægt kommer til at bære paa saadanne ondsindede Navne til Tidernes Ende; som vi nu har set i ovenstaaende Forsøg paa Udredning.

